

शेतकरी शोधत आहेत नव्या वाटा...

बाळासाहेब थोरात
कृषी मंत्री, महाराष्ट्र राज्य

आपल्या राज्यात विविध भागांत सर्व पिके आणि भाजीपाला व फळफळावळ यासाठी अनुकूल हवामान आहे. त्या-त्या प्रदेशाच्या वैशिष्ट्यानुसार जमिनीची आवश्यक ती गुणवत्ता, कस व दर्जा आहे; परंतु जागतिक हवामानाचे दुष्परिणाम आणि पावसाची अनिश्चितता यामुळे शेती व्यवसायाबाबत शेतकऱ्यांनी बांधलेले अंदाज प्रत्यक्षात खरे होतातच, असे नाही. अनेक नैसर्गिक अडचणींना तोंड देत शेतकरी शेती व्यवसाय करत आहेत. नेहमीच्या अनुभवावरून या नैसर्गिक अडचणींना तोंड देण्यासाठी अधिकाधिक जागृत कसे राहता येईल, याबाबत येथील शेतकरी दिवसेंदिवस अधिकाधिक प्रयत्नशील होत आहेत.

शासनाच्या विविध योजना नव्या काळाला अनुरूप अशा पद्धतीने विचारपूर्वक आखल्या जातात. यातून शेतकऱ्यांनी जास्तीत जास्त फायदेशीर शेतीकडे वळावे, ही अपेक्षा आहे आणि आनंदाची गोष्ट म्हणजे, आजचा आधुनिक शेतकरी अशा नव्या वाटा आता शोधू लागला आहे.

शेती सुधारण्याच्या नव्या वाटांमध्ये पहिला प्रश्न निर्माण होतो, तो पाण्याबाबत. शेतीसाठी पाणी ही सार्वत्रिक समस्या आहे. उपलब्ध पाण्यातून जास्तीत जास्त क्षेत्र ओलिताखाली यावे म्हणून आधुनिक तंत्राच्या शेतीमध्ये टिबक व तुषार सिंचन योजनेला शासनाने सर्वात जास्त प्रोत्साहन दिले आहे. तुषार व टिबक सिंचन योजनेतून पाण्याचा सुयोग्य वापर करून थोडक्या पाण्यात जास्तीत जास्त हेक्टर क्षेत्र ओलीत करता येते व पाणी नियोजनामुळे पिकाची वाढ व्यवस्थित होते, हे शेतकऱ्यांना आता अनुभवातून समजू लागले आहे. म्हणूनच आज राज्यात ८.३० लाख हेक्टर क्षेत्र तुषार टिबक सिंचन पद्धतीने ओलीत केले जाते.

जमिनीचे आरोग्य नीट न समजल्यामुळे जमिनीचा कस कमी होणे, अपेक्षित उत्पादन न निघणे या गोष्टी शेतकऱ्यांना इतके दिवस

सोसाव्या लागत होत्या; परंतु तज्ज्ञांच्या अभ्यासानुसार जमिनीची तपासणी करून पिके घेतल्यास उत्पादन चांगले निघते, या निष्कर्षावरून राज्यामध्ये जमीन आरोग्यपत्रिका हा कार्यक्रम हाती घेण्यात आला आहे. यामध्ये जमिनीच्या सुपीकतेचा निर्देशांक मुख्य व सूक्ष्म मूलद्रव्यांची जमिनीतील उपलब्धता आणि जमिनीखाली असलेल्या पाण्याची गुणवत्ता या गोष्टींच्या आधारे जमिनीचे आरोग्य तपासणी करून जमिनीच्या सुपीकतेची प्रतवारी करण्यात येते. रासायनिक खत वापराच्या शिफारसी करताना पाणी नमुना आणि मृद नमुना यातील मुख्य व सूक्ष्म मूलद्रव्य तपासणीचे निष्कर्ष विचारात घेतले जातात. अशा प्रकारे जमिनीची सुपीकता ठरवून पिके

घेतल्यानंतर अपेक्षित उत्पादनापेक्षाही जास्त उत्पादन हाती आल्याची उदाहरणे घडत आहेत. शेतकऱ्यांमधली विज्ञान तंत्रज्ञानाची माहिती जाणून घेऊन त्याचा शेतीसाठी वापर करण्याची प्रवृत्ती वाढत आहे. म्हणूनच शेतकरी स्वतः आपल्या जमिनीची आरोग्यपत्रिका तपासून घेण्यासाठी पुढे येत आहेत. यामुळे पीक वाढीतला एक मोठा अडथळा कमी होऊ लागला आहे.

मराठवाडा आणि विदर्भ येथील जमीन काळी कसदार आणि भरपूर उत्पादन देणारी आहे. विशेषतः मराठवाड्यात धान्य शेती मुबलक प्रमाणात; परंतु तेथील शेतकऱ्यांना अनेक मूलभूत अडचणींना तोंड द्यावे लागते. त्यात सर्वात मोठी समस्या आहे, ती पाण्याची. हे लक्षात घेऊन शासनाने राष्ट्रीय कृषी विकास योजना आणि महाराष्ट्र रोजगार हमी योजना या अंतर्गत चार जिल्हांमध्ये एक हजार बोडी तयार करण्याचा कार्यक्रम घेतला आहे. या भागातल्या दुष्काळी जिल्ह्यात विहीर पुनर्भरण योजना मोठ्या प्रमाणात राबविली. याशिवाय स्वतंत्र विदर्भ पाणलोट विकास मिशन अंतर्गत जवळजवळ ११.०० पाणलोट निवडले असून ७ लाख हेक्टर क्षेत्रावर ही योजना राबविण्याचा प्रयत्न केला. या योजनेअंतर्गत दरवर्षी

